



ШЫНЬ

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 168 (10460)

1977 чылдың июль 19, вторник

1925 чылда
түптөлүнгөн

Өрткө
2 көп.

УЛАМ ДЭЭШТИГ БОЛДУРАР

Чага дээрге — партияның ажылчы чоннар массалары-биле харылааның бир хеври. СЭКП ТН-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев партияның XXV съездинде СЭКП ТН-ның Отчет илеткелинге ажылчы чоннарның чагааларында айтылган чүүлдерге ТН-ның улуг кичээлге салып, өөренип көрүп турарының дугайында чугаалаан. Чагааларда айтылган чугула саналдары болгаш сумелери ТН-ның Политбюрозу болгаш Секретариаты-даа үргүлчү көрүп, доктаал, шиктирлер, хойлу-дүрүмнөр үндүрерде оларны барымдаалап көрүп турар. Партияның болгаш куруениң бүгү-ле органныңга ажылчы чоннарның чагааларын ленинчи принципти буугаар хүлээп көрүүнүң чугулазын СЭКП-ниң XXV съездин оңталып демдеглээн. Чагааларда шүгүмчүлелерни тооп көрбөс чорукту болдурбас, ону ылап-ла эчизинге чедир хынап көр, совет кижилериниң негелделерин хандыраар ужурулук деп съезд айтырган.

Партия болгаш совет органныңга, албан черлеринге, министрстволарга, солуннар редакцияларына, радиога болгаш телевиденинге хой санын чагаалар хүн бүрү илеп турар. Ажылчы чоннар аңа партияның иштин болгаш даштыкы политиканын чаргыс эл-сеткилдиг дегин турарының дугайында айтып, чон дээш партияның сагыш салышымынга сеткилин ханызындан өрүшкүзүн илгерилеп, ажил херекте четпестерни шүгүмчүлөп турдарлар.

1977 чылдың эгезинден бээр бо хүнүрге чедир «Шынның» редакциясына 3300 ажыг чагаа келген. Ол чагааларның барык дөң кезин солунуң арынарына парлаттылган. Чоннуң ажылдап, чурттарынга шалтыктыг четпестерни илереткен шүгүмчүлелер оларның арасында база бар. Чинжээ, чыл эгезинден бээр келген үстүндө адааныыс чагааларның арасында 230 ажыг шүгүмчүлелер бар.

Шүгүмчүлелдиг чагааларның нургулайында нөдөз черлерде клубтарның культураның буулуг одаа болбайн турарының, чунар-бачынарның ажилдаанын баарының болгаш орун, харылаа, пассажирлер аргаштырылганында, почта чедирлгенде, чоннуң садыг хандырылганында четпестерниң дугайында бижип турар. Ол ышак мораль төлөткө бижээч чагаалар бо чылын мурункундан эвээвезин, харын-даа өг-булга, амьдыралга төлөп чой ийи-чаңгыс кижилерни чиди-биле сыйгалып турар. Ондар Сунгар-оол, Нөгел Сат дугайында «Чоран олар келбээ», «Аванш килеңи» деп эгелиг мораль теманыңга парлаан чүүлдерге хамаарыштыр, төлөп чок кижилерни буруу шапкан өн-өн чагаалар редакцияга келгилээн.

Сөөлгү үед республиканың партия организациялары ажылчы чоннарның чагааларында айтылган негелде-комундаларны тодардыр, четпестерни чайладыр талазы-биле багай эвээп аңгалды эгезден. Олар чагааларда ажылчы чоннарның санал-оңалдарын, сумелерин чогуур үезинде өөренип көрүп, ону амьдыралга боттандырышының тодаргай хемчеглерин ап турар. Чыл эгезинден бээр «Шынның» арынарында шүгүмчүлелдиг 60 ажыг чагаа парлаттылган. Чер-чада партия, совет, хой-ниги организацияларының кичээлгенине база бир өл хире чагааны чогуур хемчеглерни алыры-биле чоруткан. Түңнелинде ол бугу шүгүмчүлелдерге хамаарыштыр чер-черге четпестерни чайладып, хемчег алдынганын дыңнаткан 80 ажыг харыны редакция алган.

Республика найысылалы Кызыл хворайның албан организация черлери, Кызыл, Эрзин, Таңды районнарның партия, совет, хой-ниги организациялары адресинге болган шүгүмчүлелдерни кичээлгелиг көрүп, илерээн четпестерни дарыы чайладарының хемчеглерин ап турарлар. Бо бугунуң уламындан бистың адресинске ол районнундан долу, тодаргай харылар илеп турар.

Солунга парлаттылган шүгүмчүлелди болгаш редакциядан барган чагааны тооп көрбөс, херекке албас черлер ам-даа бар. Чинжээ, Чөөн-Хемчи районнуң адресинге чыл эгезинден бээр шүгүмчүлелдиг ачы чүүл парлаттылган. Ол материалдарга хамаарыштыр бистың дилеглиг негелделеринисти районнуң партия, совет, хой-ниги организациялары тооп көрбөс болгаш мынчага чаңгызының-даа харызын бербээн. Ол ышак салым-чолун шиктирледири-биле барган он ажыг чагааның чүгө чартыныга хары келген. Барыын-Хемчи, Улуг-Хем, Бай-Тайга районнарның адрестеринге барган парлаттылган болгаш парлаттылмаан чагааларның салым-чолун шиктирлээрине улуг-ла далашпайн турарын база демдеглээр апаар.

«Чамды ажылдакчылар шүгүмчүлелдиг саналдарны сөз кырынга хүлээп ала-даа, четпестерни эвер дээш чүгү-даа кылбайн турар» — деп, СЭКП Төп Комитетиниң «Партияның Тамбов область организациясында шүгүмчүлелдиг болгаш шүгүмчүлелдиг байданың дугайында» доктаалында айтылган. Бо чылдың апрель 19-туң солуну «Бедик негелдеге дүүштүр» деп эгелиг мурунку чүүлүг үнген. СЭКП-ниң Тожу райкомунуң кадр-биле ажилының стилинде четпестерни ында шүгүмчүлээн, СЭКП райкомунуң бирги секретары, С. Орус-оол районда кадр айтырышының талазы-биле ажылды эдер, оларның ажылдан удаа-дараа үнүп-кирер чорун болдурбас дугайында ап турар хемчеглерни тодаргай бижир тургаш, буу барымдаалаан, эреңгей харыны редакцияга чоруткан.

«Тыва тудуг» трезиниң чамдык харысалгалыг ажилдакчыларының талазындан солунга парлаттылган шүгүмчүлелдиг чүүлдерни херекке албазын ордандып, ону ийги чегерин айтыры кылдыр санап турганнар бар. Солунуң редакциязын дамчыштыр ол эштер-биле шыңгы чугаа болуп, байдалды чогуур үезинде эткен.

Амгы үед организацик база идея ижизидилгелиг ажилдың деңгелин бедериниң аргазы болуу шүгүмчүлелдиг ужуру-дузазы улам бедээ. Ажылчы чоннуң чагааларында социалисттик өнү-хорегиниң илгалдарының, нийтиниң маанын бажык чеч-суурну тургузарының, Октябрьниң эсизалист Улуг революцияның 60 чылының юбилейин төлөпиг утурунуң болгаш чаа Конституция төлөвиленин чугаалайып турарының дугайында бижип турар.

Чагаа-биле ажил чон-биле сырый харылаалыг болурунун үндесин. Ынчангаш ажылчы чоннуң шүгүмчүлелди иделенин бедик-биле үнелээрин, оларның шүгүмчүлелди, ажил-херекти сумелерин кичээлгелиг көрүн партия бистен негеп турар.

АЛДАРЛЫГ ОЮНУҢ КУШ-АЖЫЛЧЫ ЭЭЛЧЭЭНДЕ

ТҮҢНЕЛДЕРНИ САЙГАРГАН

Ыранкы Мөңгүн-Тайганың ажылчы чоннары бугу улустуң социалисттик чарымынга киришкеш, ону беш чылдың ийги чылымын бир чартында чамдык чедикшиктерин чедип алган. Чоктаа чаа СЭКП райкомунуң бюрозунун болгаш райкуукомунуң каттышкан хуралына совхозтарның база бугу дүрүлгө болгаш өске-даа организацияларның социалисттик чарымының түңнелин үндүргөн.

Чартык чылда курунеге дүң садарының планын «Малчын» совхоз 105,6 хуу, «Мөгөн-Бүрен» совхоз 100 хуу күүсеткилээн. Мал бажы өстүрер талазы-биле чамдык түңнелдер база чедип алдылган. Төрүүр чүс баш малга онааштыр «Мөгөн-Бүренде» малчынар Намзын Маадыр-оол, Иргит Комбу, Ымы Хулер-оол, «Малчын» Салчан Харлыг-оол өлөр 91-ден чүс чедир хураганны камгалап алган.

Ынчалзажок найы-даа ажил-агында мал-

дың өлүп-хораар чөрүү элээн хой болганын барымдаалааш, бо удаада совхозтарга, бригадаларга хамаарыштыр кыны-даа тилекчи деп санабас кылдыр каттышкан хураал шиктирилээн.

Бугу дүрүлгелер болгаш организациялар арасында чарышка райпо коллектив бугу көргүзүлгө талазы-биле планын күүсеткеш, СЭКП райкомунуң болгаш райкуукомунуң шилчир Кызыл тугу, бирги чериниң диплому-биле шаңнаткан. Ол ышак амьдырал хандырылга комбинатының, харылаа салбырының коллективтериниң эки ажилдаанын демдеглээн.

Нөдөз Советто талазы-биле тилекчи болган Каргы нөдөз Совединге райкомунуң болгаш райкуукомунуң шилчир Кызыл ту-гун тыысыкан.

Социалисттик чарыштың тилекчилеринге дипломнары болгаш мантал бижинтерни тыысылаан. Х. ХЕРГЕН.



Республика найысылалының 4-кү микрорайонунда А. Пашковтун удуртканы панельдерден ба-зын аптеп, кылдыр комплестиг бригада Улуг Октябрьниң 60 чыл оюн төлөпиг уткуур дэиш чарыкта иделескейг көржөп турар. Ол бригада бажыны буурунда ында 123 аал ишти чурттаар бажыны дооскаш, ажилга кырыери хүлээп, төл ажиллап турар. Бригадада А. Коганов, С. Окевич, С. Соколов, М. Карпов олар составтыг эвено чарыштык чартык чылда түңнелдери-биле тилекчи болган.

Бригаданын А. Рожков удурткан бир эвено эвенозу бо хүнүрге ол-ла кварталдың чедир дугаар бажынының шеверле ажилдары-биле чегелештир кырмазын кылдып доошуп турар. 68 дугаар тудуг өргөлдүг болгаш «Востокстех-монтаж» участогунуң тудугчулары ук бажыны кварталдың төңчүнде ажилга кырыери ССРЭ Конститудияны төлөвиленин чугаалайып хураалга хүлээнип, улам шалымч буу-биле ажилдап турарлар.

ЧУРУКТА: А. Пашковтун бригаданың электросварщик В. Соколов (үстүнде); чедиг бажыны кырмазын кылдып турар эвено кечигүчери В. Пирогов, А. Рожков (эвено удурткучу), И. Кузьмин, Ф. Казанцев олар.

А. ЗАЙЦЕВИН Фотолары.

МУРНАКЧЫЛАР С Л Е Д У

Чоктаа чаа Тожу районнуң «Тоора-Хем» совхоза мурнакчылар слэду болуп өрткөн. Алаа районнуң дээр инжилиери, аңчылары, илш белекчекчилери, малчылары, саначылары, механизаторлары чыгып келген.

Райкуукомунуң нөдөз ажил-агы өргөлдүгүнүн начальниги Д. Чөпкөк бирги чартык чылдың түңнелдериниң дугайында илетке кылган. Тожу районнуң ажил-ишчилери өбилейлиг чылдың бирги чартынында күрүсеге өлүк, эт, сүт садар болгаш ыш белектер талазы-биле планын даалгаларын ажыр күүсеткен.

Октябрьниң социалисттик Улуг революцияны 60 чыл оюн төлөпиг уткуур дэиш калбарган социалисттик чарышка киришкеш, бо чылдың эрткен алды айында мурнакчы болган коллективтериниң саны районда хой. Кок-Чарын, Ийини иви фермалары, деско болгаш кооперацияны аңгыларын-тывыш ажил-агы планниң даалгаларын чедикшиктерин күүсеткенер.

Мурнакчыларниң слэдуна Тожунуң социалисттик чарыш салып ажилдап турары Кызыл районнуң төлөөлери база киришкенер.

ПЛАНДАН АЖЫР

Найысылалың № 1 автотранспорт бугу дүрүлгенин коллектив өбилейлиг чылда Улуг Октябрьниң 60 чыл оюн төлөпиг күш-ажылчы белектеринг уткуур дэиш күженишкенин ажилдап турар. Бугу дүрүлгенин ишчилерини арасында мурнакчылар бо чылдың бирги чартыктын түңнелдерин үндүрүп турда илгерилээн.

Автотранспорт бригадаларының арасында калбарган социалисттик чарыш-на коммунист Иван Семёнович Баев удурткан коллектив тилекчи болган. Бо коллектив чартык чылдың планын оонадзын-дан ажыр 2400 тонна чүгү-тү сөөрткөн болгаш 82 муң тонна-километри мейи ажилдааннар. Оон аңгыда ийи тонна ажыг кывар-чаар материалдары брига-да кечигүчери камнап алганнар.

Д. ИРГИТ.



ХӨНҮП, ШАПКЫНЧЫРЫ КАЖАНЫЛ?

«Торгалыг» совхоз мал ажилдыг ажил-агы. Инда ам 37 муң ажыг хой, өшкү, 2300 баш илек болган муң хире баш чыгып бар. Бо хире хой малдыг совхозка мал чөми, сизен хой негеттилер дээрин билдинтир. Совхоз бо чылын нийтиниң мааны-га 5300 тонна сизен, 1800 тонна көк-сүд, тарымал сизени, 300 тонна будук-бүрүк белектер хүлээлгелиг.

Совхозтун девискөри — Сарыг-Хөл, Кадаттык мынаалары, Кара-Чыраа, Далай-Бажы ыңчаар тургу, хевис

чадып каан чүве дег карак четпес калбак-дегем девискөрини чүгө деңээр боор. Төмөс мын шуурашкан Ирбитейин, Торгалыгын, Чоаның унунда арга-арыг алышарыга чеч-чигиштиг чайгаар үген сизенин ажаан шыдаар шаа билер.

Совхозта ажил-ишчилериниң бөгүнгү кол сорулгазы сизен кезидезинге пайлыкын, мынардык белек-кенири. Сизен кезидезинге белектерде машина-техникалар септелгели, механизаторларның, ажилчыларның эвенеларын, брига-

даларын тургузары, чурттаар, чөмөчери черлерин септеп белектери, масса-политиктиг, организацик улу-биче ажилдар-ла хой. Бо талазы-биле ажил «Торгалыг» совхозта канчаар чоруп турары?

Совхозта 16 трактор, 15 кестиркичи, 3 бөлдүрүкчү, 2 пресстекти болган өске-даа кожуг машиналары бар. Тракторлар чаксы, чайгы чер андырлыгында, добу ажилдарында ажилдап турган хөвөр, дорт-ла сизен кестиркичегине кириттери эвээш деп чугаалап болур.

Кестиркичелерниң саны хой-даа болза өрткен чылы ажилдап турганы олчан урелик-урелик, добурак-доу-зунга, датка туттурган турар. Кестиркичелер бар-дыр, оларын казан септээр, ажилдап үндүрүр чүвөл дэиш чижектиг айтырыга совхозтун ижверени К. Оюн-даа, механиктер Т. Сундуп, Б. Севекит-даа урелик чүвөлериң орунуга Чалаан «Сельхозтехника-зындан» чаа кестиркичелерни ап азыр бис деп дүштө чок харылаалар. Өске-даа кожуг машиналарының байдалы база ындыг.

Мал чөми белеккелдинге ажилдарына совхозтун хоочун механизаторлары Мерген Сутежи, Виктор Маймыды, Байыр-оол Сагды, Борис Очур-оол дэиш өскелер-даа белеп. Иңчалы-даа анык, баштайгы чыл ажилдар механик-торларын сизен белеккелдинге ажилдарының оңалгай талаарына, аймык чок чорук техникага өөредилгени чоруттунмаан. Механизаторларын, сизен-чилерниң хуваалда, техник-

Т. ДАМБАНЫК. Өвүр район.

Шалыпчы ай чоруп тур СУГГАРЫЛГАНЫ АМ-ДАА КҮШТЕЛДИРЕР

СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын буугаар июльда нөдөз ажил-агы культураларының суггарылгаанын шалыпчы ай кылдыр чаралаан. Тус-түе районнар болган ажил-агылар шалыпчы айда суггарылганы чогуур деңгелег тургузар дэиш элээн хемчеглерин ап чорудуп турар. Бай-Тайга районнуң совхозтары өзүлде үезиниң бирги суггарылгааны дооскаш, ийгилизи база адалаткарган. Барыын-Хемчи районун ажил-агылар огуу суггарылгааны ийги элээвезин кирген.

Ылым-даа болза, июльдуң бирги чартында чедир өзүлде суггарылгааны дооскаш ажил-агылар, районнар бары бедик дүктү алды дэиш сагыш са-

лымыкынын коопкаан херекчелер турар. Дүктү эвээш болуруга, мал чөми четпери-биле белеккелтинмейн баарга ону агаар-бойдустан берге байдалдарына сымдаган кааптар хөвнөр бар. Чүз дээрге суггарылганы бар аргаларын ажилдап турарының фактылары билдинтир. Өвүр районда суггарылганы байдалы өзүлде үезини баштайгы суггарылгаанын планын мынчага 50—60 хуу күүсеткени четпес.

Бай-Тайга, Барыын-Хемчи районнар өзү суггарылгаанын планни күүсеткен-даа болза, бо шаг, каан чылың байдалы-биле ол эвээш бооп ту-

рар. «Тээди». «Барык» совхозтарда кукуруза, тараалар суг чедикшизден кадып турар. Суггаччыларын болгаш чапкыналылар машиналарын ийи, үш элээлгиз ажил-агы бөксү болдурар, мурнакчыларын мактап, алдырдык талазы-биле моральдык өлгө беринишкенин аргалары долу ажилдап турар.

Кызыл районнуң «Х Улуг урал» совхозта суггарылганын чаа системанын бо чылды ажилдаа кырген. Ынчалза-даа совхозтун удурткучулары ону ажиллап, суггарылганы чорутпаан. Тайдын «Революцияны чалбыкка» совхозта чапкыналылар машина үш чыл итинде алаа туруп турар. Бо ажил-агыларда бар. Мөөн алган көөрге суггарылганы долу чорударының ажилдап турарында кызыл-агыларда бар. Чүгө машина-техника чон ажил-аг, ажил-ишчилер ажилче организастары чугула.

Суггарылганы чорударының үези ам-даа өрткөн, буталар-ла суг база бар. Көзө ажил-агы культураларының дүжү-дүй бедидин, мал чөми четпир кылдыр белеккен алырары сугтатты ам-даа күштедирери негеттиги турар.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕН ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДАН ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕН

Шыгараңгай совет чогаалчы болгаш хой-ниги ажилдакчы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты, Социалисттик Күш-ажылдык Маадыры, академик, ССРЭ-нин Чогаалчылар эвелединиң баштаар чериниң даргазы Константин Александрович Федим үр үеде аар ааранының соонда, 1977 чылдың июль 15-те, 86 харлында мөчөгүнүн дугайы СЭКП Төп Комитетин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели ханы казымдал-биле дыңдадып тур.

ДУЖУТТУ ДҮРГЕН БОЛГАШ ЧИДИРИГ ЧОК АЖААП АЛЫР



Чурттуң янзы-бүрү хөзүн-климаттыг зоналарында алдын үнелиг тарааларны ажаап алырының аргалары база янзы-бүрү. Чамдык черлернин тараалары чыдыпкан, чамдызы — чавыс сыптыг-даа болгулаар. Үзүктел чок чаашкыннар ажаап алышыкынны нарыыдады бээр. Ындыг таварылгаларда эртемденнернин болгаш бүдүрүлгенин чаарткычыларының саналдарын ёзугаар янзы-бүрү дериглерни ажыглаар, техника ажыглалын экижидер ужурлуг бис.

ЧОГААДЫКЧЫ САНАЛДАРНЫ БҮДҮРҮЛГЕГЕ ШИҢГЭЭДИР



1. Планныг ажилдаар

ДУЖУТ ажаалдазынга белеткел болгаш ону эрттирер талазы-биле бугу ажилдарны ажалгай бүрүзүгө тускай ажалдап кылган планга үндөздөп чорудар. Ол планын кол-кол кезектери болза: ажаар шөлдерини культураалар болгаш сорттар айы-биле хемчээли (чогуур картазы-биле кады), культураалар, сорттар айы-биле быжарының хуусаалары, бугу культураалардан амыр дүжүттүк чыжек хемчээли, ажаап алышыкынны чорударының эң таарымчалыг хуусаазы, ажал-агылда бар ажаап алышыкын техниказының характеристиказы (бүдүрүчүлүүн барымдаалаан), мал чими культурааларны белеткээринин планын даалгазы болгаш оларны шыгжаар черлер, ажаап алышыкынны чорутушаан, кады кылдыр ажилдарын хемчээли болгаш оон-даа еске.

Бугу ажаап алышыкын — шөлдерни кезерине белеткээринден эгелээш, хөзүнү ажалдап кылырынга чедир — шууштурулга аргазы-биле чорудар. Ажаап алышыкын конвейеринин кол кезээ — тарааны бастыраар болганда, технологтуг өске операцияларны чорудар агрегаттарын бүдүрүчүлүү комплекстин составында кирип турар комбайннарны бүдүрүчүлүүгө ден турар ужурлуг.

Кезек шөлге ажаап алышыкынны янзы-бүрү технологтуг аргаларын ажыглаарга, ажыс эвээш. Чижээ, чууруп-үүрмектээр кезектеринг комбайннарны ангы эвөөгө үскөш, бирги ээлчегде тавычалай кестирип турар шөлдерге ажыглаа чогуур. Нинти планга үндөздөөш, ажаап-алышыкын-транспорт комплекс бүрүзүгө организас-техниктиг даалгаларын тургузуу бээр. Ук даалгаларга ажилдарның хемчээлин, оларны күөсөдиринин хуусаазы, чарыгдар үезин, күөсөдир кижилеринин болгаш техниканын санын, тарылга ээлчестиралгезинин шөлдерин дургаар көжүп, шимчээринин маршруттарын айтыр.

2. Комбайннарны ажилга белеткээри

АЖААП алышыкын эгелээш чедир комбайнны дөрт, оон иштинде ийн шак тургузуула карбачы-биле кады ажалдап, эдиктирер. Эдиктирелге үезинде тараа төктүр черлерин дуглап, сыскыр, кезектерин дымзыдып, таарыштыраар. Эдиктирелге мурнууда дестерини адаккы байлалче бадыраар, элеваторларын адаккы кырыш-каларын ажалдап болгаш комбайнның молотилказын хол-биле долгап алыр. (Ажаап алышыкын техниказының тамдык кезектерин тыва дымче очулдураар берге болгашын барымдаалааш, оларны орус аттары бо тайылбырда хөвээр ажыглаар).

Оон соонда шимчедикчин ажалдап, эдиктирелген эгелээр. Оожум хөдөлдүгөш, механизмнер эки ажалдап турар болза хөдөлдүрүкчин ажалдаарын чоорту угаттырып, нормазында чедирер. Подшипниктерини ийип турарын, быжыглан черлерин байлаан, дамчыкчыларын ажалды хынаары-биле 20 минут болгаш-ла комбайнның ангы-ангы кезектерин ажалдап, шөвөр. Бир шак иштинде комбайнны ажаа ажалдадыр, ийги, үшкү дамчыкчыны суккан, жатканы база мотвилонун кудуртун, бадыраар. Мотвилонун вариаторларын саа хынаар.

Чаз азы капитал септелген үнгөн комбайннарны баштайгы 30 шак үезинде шимчедикчинин ийни күчүзүгө 75 хуузунга ажалдадыр болза утлаа чогуур. Эдиктирелге соонда шимчедикчинин картендин үстү төгөр, картени, центрифуганы, үстү бөдүрүчү-биле арылгар фальтны чуур, карттерге чаа үстү кулар, цилиндрлер бажын дымзыдып, быжыгалаан, кранарын заорун, шимчедикчинин сеплениязын таарыштырааны, комбайнның еске-даа бедирлерин ык хынаар. Комбайнның тараа эртер бугу бедирлерин сыскыр черек.

Бир эвес шимчедикчин шит элээн азы жатканын ийинче шиттерге болгаш ийленчек камеранын корпусунагы дымгыш чытпас болза оон дымгыштарыга резина диллиндек курну кадар, а борт шиттерин 200 мм бедирер. Ийленчек камеранын фартуктары бугу чарыктарын эки дуглап бе деп чүвени хынаар. Ийленчек камеранын болгаш молотилканын панельдеринин аразында ийн миллиметрден алгы чарыктарын хөндүрүп-дорттаар арга-биле дуглаар. Кургаг, үр чыткан тамычаларын бастырады бөдүрүчүгө демир шиттерин тургузар, оларын дугулар быжыглар кронштейнерге турар беш ээриндер-биле быжыглар. Ийндиг шиттер чарыктарга тараа чидирин болдураа.

Жатканын ийленчек корпусунун молотилка корпусу-биле тудушкан чери дымгыш турар

Тараа ажаар техниканы чөптүг ажыглаарының аргалары

Ужурлуг. Ону жатканын ажалдап-лаа, ажаа-даа турар үезинде хынап болур. Бир эвес шит жатканын корпусунагы дымгыш эвес турар болза ону хөндүрүп, дорттаар. Элеваторлар болгаш шивектер корпустарының дегжир талааларын хынаар болгаш черек апарганда хөндүрер.

Комбайнны белеткен турар үеде барабан болгаш декти эки хынаар. Иргай-дагыр черлерин эдер. Комбайнның дүнеки үеде бүдүрүчүлүү ажалдаарын хандыраар-биле бунсерден тараа дүжүренин чырыдыр немелде чырыктын кылыр, тараа үндүр ажар шивектерин долгагырын угаттыраар.

Барабаны ажалдадыр кур-

ларын дымгышкыны долгаамал боорга эки. Эмин эртер дымзыдып каарга эвектер, барабаннар урелип болур. Комбайнның сигнализация системаны үргүлчү бугу тургузары чугула, ылагына тараа элеваторунун болгаш хөзөн-нектинин сигналдары урелик болбас учурлуг. Бо ажыдыч аргалар урелик болза бугу молотилкага, оон иштинде ийги барабанга тараа тырды берип болур.

Комбайнны 30—50 шак иштинде адиктирп ажалдапкан соонда оон бугу гидросистеманы ык чыгар. Жатканы, молотилканы, савап-силгичтерин, арылгалык адиктирп, таарыштыраар.

3. Шөлдүң тараазы чыдыпканда кезери

ТАРААЗЫ чыдыпкан участканы кестирерде тускай белеткел аргаларын ажалдаар. Чыдыпкан тарааны хөй түрүзүндө-ла тавычалай кезер арга-биле ажаар ажыктын практика көргүскен. Ийндиг тарааны дөрт кезип ажаарга чидирит угу болур. Чыдыпкан тарааны ЖВН-6, ЖШН-6, ЖРС-4,9 деп жаткаларга чогуур белеткелди кылган, ажаар. Эмин эртер чыдыпкан тарааны кезеринге ЖБА-3,5А болгаш ЖРС-4,2 деп жаткаларын ажыглаар, оларын экспендиктир мотвилонун Алтайн механизатору В. И. Морозовтун аргазы-биле аде дерер. (Чурук I.) Экспендиктир мотвилон, оон иштинде аде дерер мотвилон ону чүгөшын

тургускан болгаш таарыштырган таварылгада таарымчалыг түнелди бээр. Мотвилонун ажаа болгаш оон граблинеринин салаалары дөрт болур учурлуг, ыргак черлерин ык хөндүрер. Салаалар узун-кыскалыг эвес, чалгыс одуругга шүптүзү ден хемчээлдиг болур. Граблинер салааларынын ийленчек шим таарыштыраар тергин чугула. Ону тараанын чыдыпканын болгаш ий-вынны узунга барымдаалап, тургузар. Оон түнелдинде чыдыпкан тараа сыны кудурени экижидер, мотвилон бис шүптүзү ден бургунаарай бээр. Граблинер салааларынын шүкү-биле черип аразы 10 мм боорга сыпты эки кезер, ыччалза-даа 30 мм-ден бейнес учураат. Мотвилонун бедир

оскерани турар үеде салаалар кезер аппаратче бок кирбесин дөш мотвилонун кудуртун гидросистеманын плунжерлеринге дистанционтуг дөшкөчтерин тургузар. Оон агыда эмин эртер чыдыпкан тарааны ажаап ап тургаш, жатканын кезер ешпаранын сып кудуртукчүлерин (лифтерларын) тургузар. Тарааны сы-вып эң чавыс кылдыр кезерде ийн сегмент бистиг, салаа чок кезер аппаратче ажыглаар, оларын бирөөн жатканын платформанын шимчес кылдыр быжыглар, а үстүкүзү ай-дедир шимчөөр кылдыр (ийги чурук) тургузар.

Чыдыпкан болгаш бедик сыпты тараа ажаарга ЖВН-6, ЖШН-6 деп жаткаларын ажыглаар. Комбайн-биле дөрт кестирип турар үеде тараа сы-вын чара ийип, хуваалаа кылыр шип дүмчүкчүлүктөрүн кылып алыр. Комбайн-биле тараа бажынын чыдыпкан

уунап кээп кестирер, оон башка шивекке тырам бээр. Кезек черлерин тарааны ийай-бээр баштыг ужа берген болза ону долгагыр кезер. Чамдык участкаларын тарааны кестирмей артса, оон ушкан узундап эзеп, катап кезер.

Механизатор В. И. Морозовтун аргазы-биле ажалдап турар үеде кол кичээлгенин мотвилонун долгагыр санынче үргүлчү угалдыраар черек. Мотвилон дүргөн долгагырга, тараа бажы сыйлып, төктүр, кестирмези сыптарын тура тыртып келер. Оон долгагыр шимчелерин таарыштырады баштай оожумуудан эгелээр. Бо таварылгада мотвилонун граблинерин сыпты бургунаар алды ийер. Мотвилонун долгагыр комбайнның дүргө-дөшкени-биле деннежи бергенде эң-ле таарымчалыг мотвилон сыпты бургунаар ит-пес, а кезер аппарат кескен үнүштерден арылганда хөста-лыр.

биле молотилканын заворларын бичиледиттерге барабанга са-ван долгагыр, ону аштар дөш хөй шакты чидирер. Ий-дыг таварылгада молотилкаже хөй масса кирбейн, дүжүттү барымдаалап, комбайнның дүргө-дөшкенин өйлөп алыр кезер.

Барабаны дүргөн аштарын-биле оон оң тараанда валта бажымы 19,05 мм, 54 динтиг звездочканы быжыглааш, (ол звездочканы савап тыртыр кезектен алыр) жатканын труба-лынга база-ла ийндиг бажымын үш метр узун ролик илчирбе-биле тудуштыраар. Барабан тыр-ды бөөрге ону эң адаккы бай-далычче бадыраптар, илчирбе-нин хөстүгү ужуң звездочкага кедирер. Оон соонда комбайн-нар шимчедикчи оожум ажал-дап турга жатканы кудуртур. Ол үеде илчирбе дымзыаш, барабаны долгаптар. Литванин механизаторлары барабанга са-ван тырды бөөрге тускай кыл-ган гидросилиндрин ажыглап турар.

Кезек соонда шыгы бер-

4. Агаар бүргегде

ШЫН болгаш бөктүг тарааны кезерде кезер аппаратчы ык таарыштыраар чугула. Шапты бистерин со-гуур, бистин дүргөн ажалда-рын угаттыраар. ЖВН-6 жат-канын бизин дүргөн ажалда-ры-биле азыг рамазынын алды, үстүү валларына чалгыс аай диаметринин шивектерин тургузар. Кезер аппарат уг-бастааш, шапты үргүлчү урелик туруп берсе, дөрт бузу-най, кыраай кылган шаптыну тургузар.

Тавычалай кескен, ыччал-за-даа бөгү хөй тарааны бө-дүрүп бастырады бөдүрүчү биле кезер аппаратчы ханы уг-да ажыглаары чугула. Ол со-рулга-биле кезер аппараттын оон, солгай талаанын шывыг де-мири-биле бөдүрүчүдөн дуг-лап алыр, ногаан масса моле-тыкка аппаратчыге төгүлдөс алаар. Бөдүрүчүдөн алаанда турар кезер аппарат ажыг ар-тар, тавыча алаанын сыын кеспишсаал, ону бөдүрүчү-нү бөлүп алырынга дузаалаар.

Узун сыптыг, шыгы узуг тарааны ажаары берге. Тара-ны бастыраар дүргөдөдир-

улуур быжыглаан подшипни-терге быжыглар. Немелде бара-банын салаалары кол бара-банын (бөдүрүчү) сала-аларынын аразында турар. Барабанын илчирбе дамчыдык-чыны дузаа-биле ажалда-дыр.

Комбайн-биле дөрт кестирип турар үеде тараа массаны кезер аппараттан үнгөн, дестер-нин дүвүнге чыгып, чамык-чуга демирден кылган тускай шит-биле дерер. (Шуку чу-рукта). Ону жатканын тавыча үндүр октаар сонгазынын зо-назынга тургузар болгаш эри-ни азы оон дүргөн уштуу-рын хандыраар турар ийн тус-кай пружина-биле быжыглар. Кезек шөлге чалгыс жатка ажалдап турган үеде шөлдүн ужуңдан кирген агрегат шак согуунун дескинер айы-биле шит чок кезип эртер, эр чер-инге четкеш, комбайн шитти салып алыр, ийги дес-кинишкини шак согуунун дескинеринге улуу чогуур. Бо таварылгада тавыча октаар сонга жатканын баштай кыл-ган тавычанын кырынга турар.

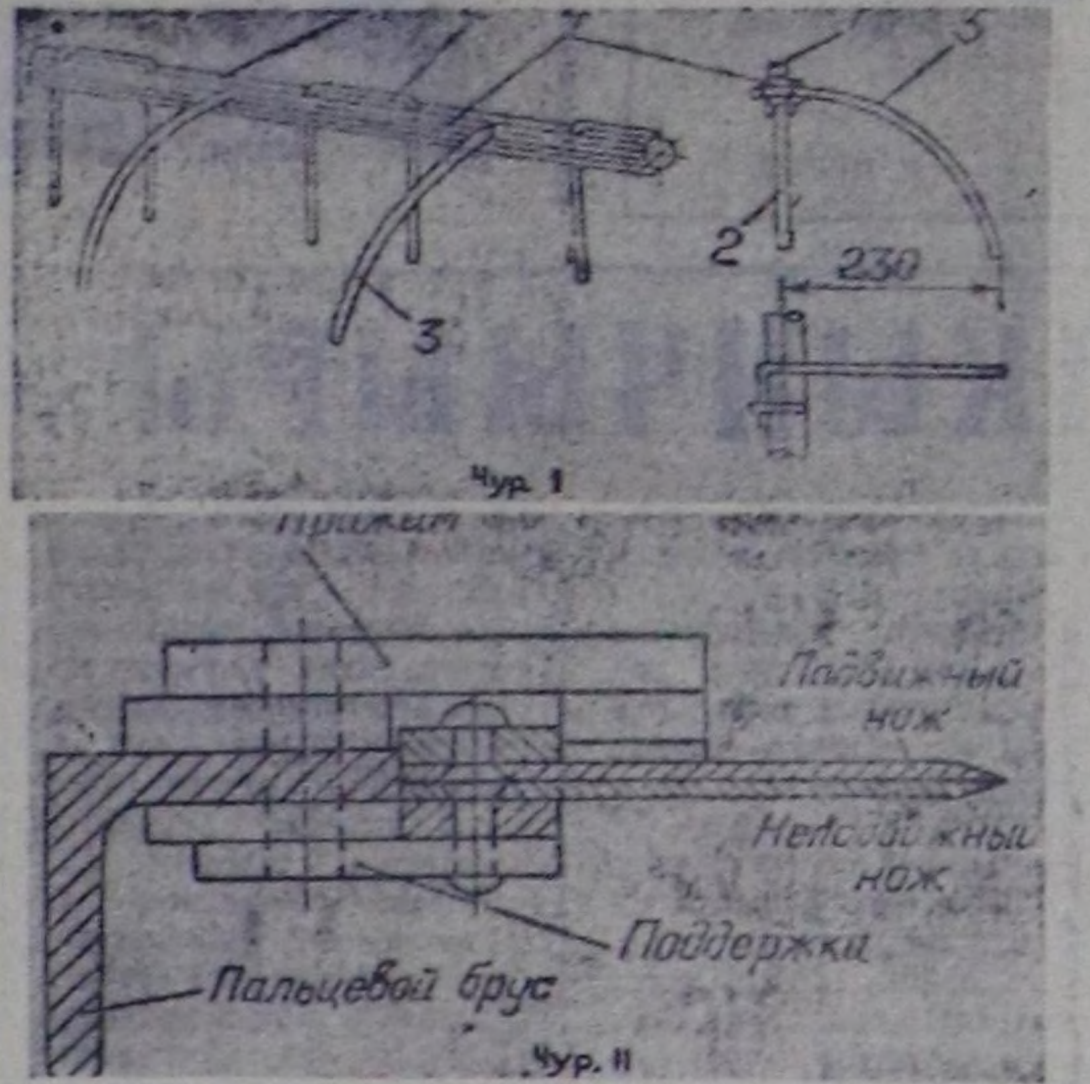
Тавычалаар кожа чыдары-биле кезилдени ийн жатка-биле кылдыр дымча бөдүрүчүлүгү. Бо таварылгада шит чок жат-ка шак согуунун дескинер айы-биле чогуур, ескеп — анда уткуштур келер. Шитти жатканын шак кезер бедир шит чок жаткага боорга 5—7 см бедирер черек.

Чавыс сыптыг болгаш тара-мык тарааларын тавычалай кестирерге, оларны бастырып алырда, анда полотно-транспор-тертуг агрегатты ажыглаар. Оон хөзө — чидиритин бөд-дүбазы. Барабанын басты-рыкчынын чидирит бөдүрүрүн эвөөдөдир-биле ону аде дер-дир алаар.

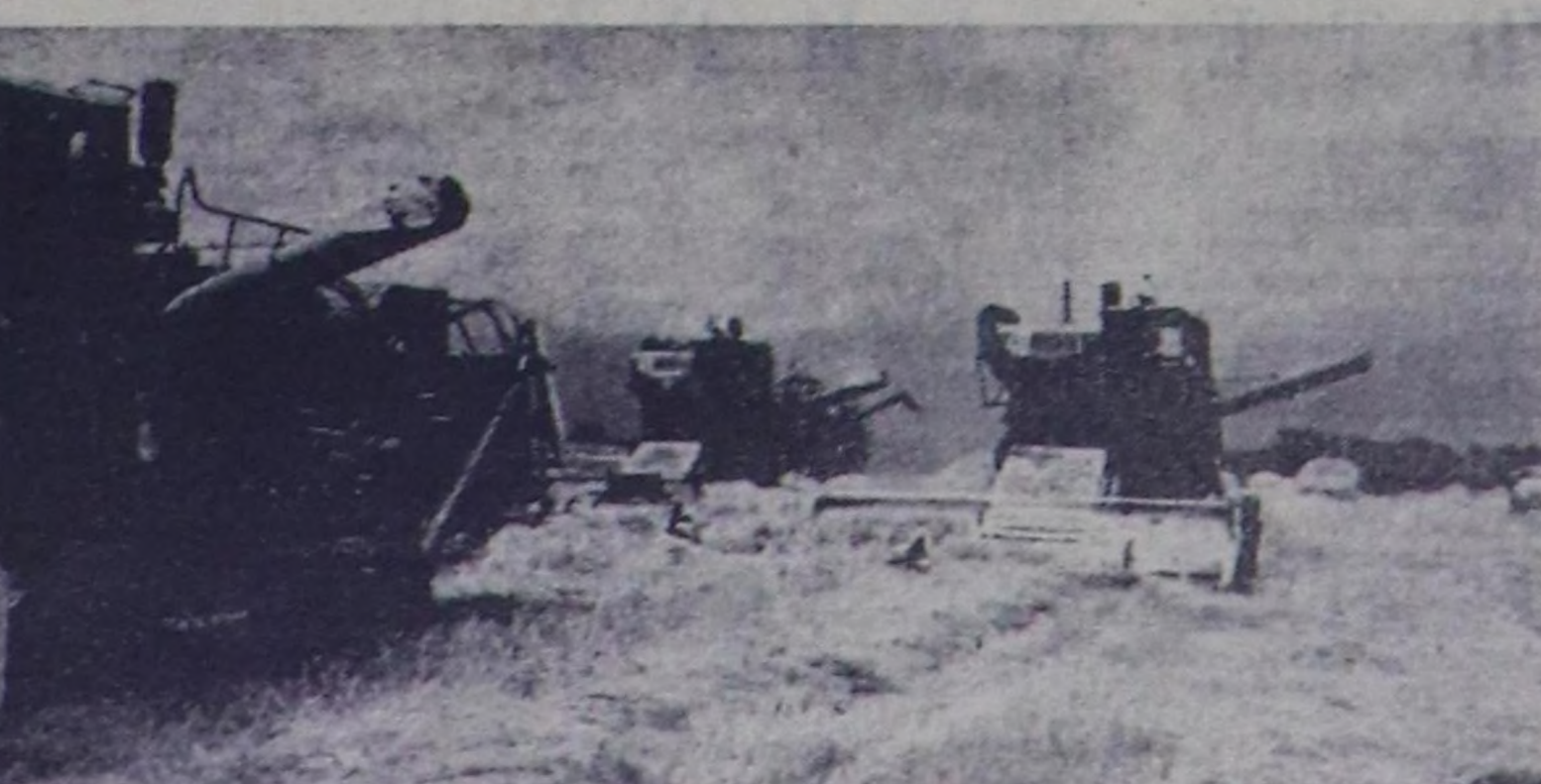
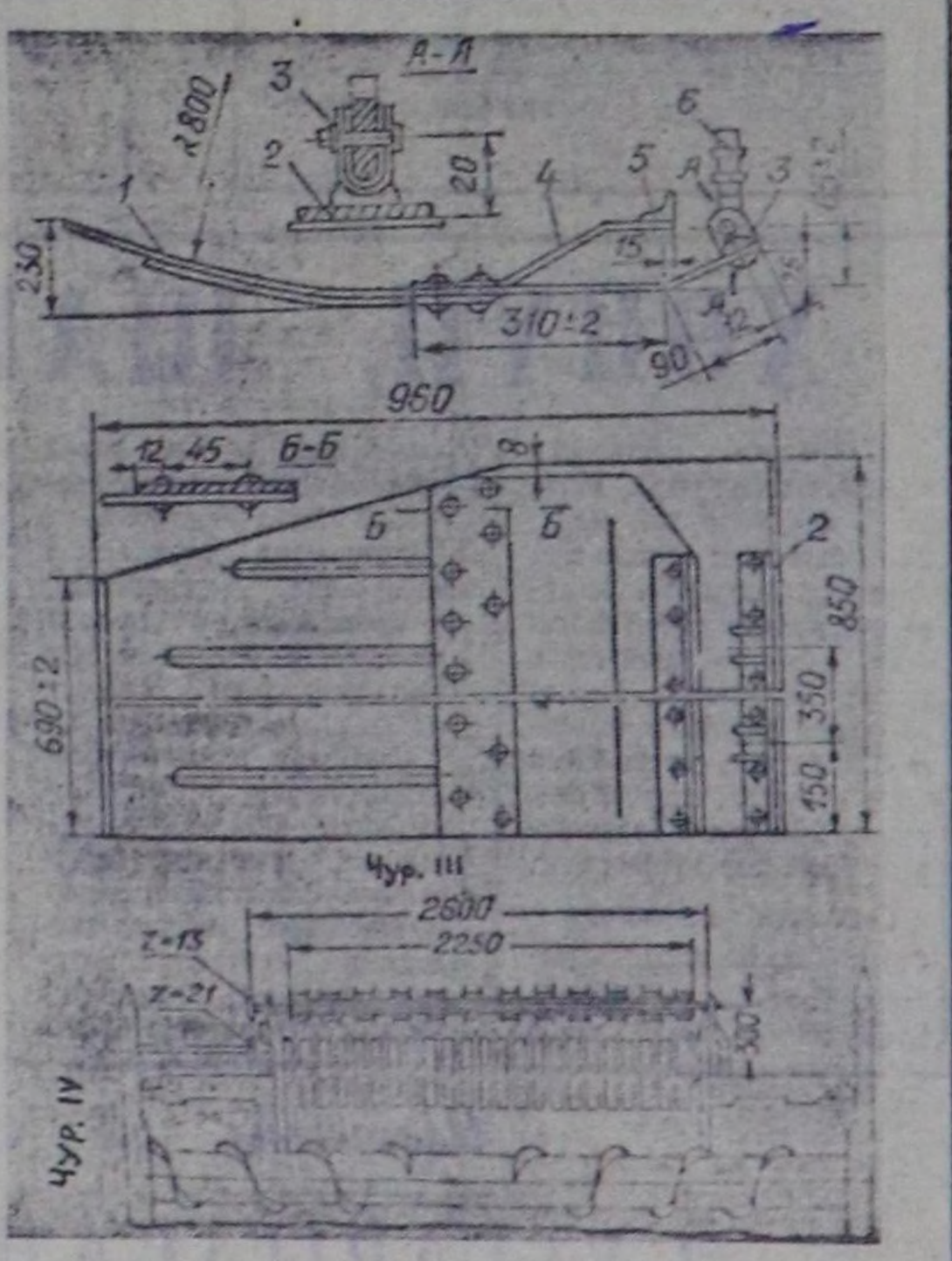
Чавыс сыптыг болгаш тара-мык тарааларын ажаап ап турга, оон савадны долузу-биле чып алырда ком-байнның хөзөн-нектинин эки сыскыр. Оон дүвүнге немелде салааларын кылдыр, ийн м чуга демирни анда дуглап, алды талаанын ийлерин уг-дыр, соңу клананын планка-ларын санын ийн катап тө-вөдөдир.

Чавыс сыптыг тараалар ажаап ап тургаш, оон савадны долузу-биле чып алырда ком-байнның хөзөн-нектинин эки сыскыр. Оон дүвүнге немелде салааларын кылдыр, ийн м чуга демирни анда дуглап, алды талаанын ийлерин уг-дыр, соңу клананын планка-ларын санын ийн катап тө-вөдөдир.

Чавыс сыптыг тараалар ажаап ап тургаш, оон савадны долузу-биле чып алырда ком-байнның хөзөн-нектинин эки сыскыр. Оон дүвүнге немелде салааларын кылдыр, ийн м чуга демирни анда дуглап, алды талаанын ийлерин уг-дыр, соңу клананын планка-ларын санын ийн катап тө-вөдөдир.



Чурук I. В. Морозовтун чогааткан аргазы. 1—граблинниң трубазы; 2—кол граблинниң салаалары; 3—немелде граблинниң салаалары; 4—шпидин. Чурук II. Салаа чок кезер аппарат. Чурук III. Тавычаларны кожа кылдыр кестирер-биле ЖВН-6 жаткага немей кылган тургузуу. 1—шит; 2—полоса; 3—скоба; 4—козырек; 5—уголок; 6—тускай эриал. Чурук IV. Немелде салаа барабанын бөдүрүчүлүүн схемасы.



ХОВУДА

Хоор-сарыг чалгыларга Комбайнар шуужу артер. Арбын дүжүт өскөн хову Аар тынын чыткан шыкш. Кууаыла хун асарыг чажып. Тараакыны эдерер. Куууаан ашкан кынал-тастын Тавычады хөзөнчөдөр. Ажыл болгаш ири-биле Аян кирген күсүк хову Далай шыкшан чалгып чыдыр Тайбыд иш-даа дөмкөөр тур. М. ДОРЖУ.

РЕДАКЦИЯДАН: ССРЭ-ниң Көлдө ажы-агый министрствозунун болгаш «Союзсельхозтехника» специалистеринин 1977 чыл-дын июль 2-де үнгөн «Сельская жизнь» деп солунга парлаан бо материалын кызырып парладывыс. Бо чуулдерни улам ханы билип алыры-биле ук солунун номчуурунанын база сүмелдиги.

